

ISSN 1857 - 92

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers

Vol. 13.3

IJK, Vol. 13.3, pp. 522, Skopje, 2016

Global Impact and Quality Factor 1.023 (2015)
<http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE

***INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 13.3***

***17-19 JUNE, 2016
DURRES, REPUBLIC OF ALBANIA***

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 13.3

Editing Board

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Predrag Trajković PhD, Maria Kavdanska PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Siniša Zarić PhD, Margarita Koleva PhD, Mile Matijević PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Jove Kekenovski PhD, Marija Knezević PhD, Ilija Nasov PhD, Irina Singaveskaya PhD, Venelin Terziev PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Oliver Dimitrijević PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Dimitrija Popovski PhD, Lisen Bashkurti PhD, Tome Naumov PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD

Preparing and correction: Liljana Pushova, Jasmina Dimitrovska

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 13.3

ISSN 1857-92

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

- Prof. Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljević PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Rosica Cobanova PhD, Bulgarian Academy of Sciences (Bulgaria)
- Prof. Siniša Zarić PhD, President of the Committee for Awarding (Croatia)
- Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, Rector of FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Milan Radosavljević PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Predrag Trajković PhD, JMPNT, (Serbia)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sasho Korunoski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Cvetko Andreevski, Vice rector, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Margarita Koleva PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Roussi Minev PhD, Rouse University (Bulgaria)
- Prof. Krasimir Ivanov PhD, Rouse University (Bulgaria)
- Prof. Boris Sakakushev PhD, Rouse University (Bulgaria)
- Prof. Aleksandar Donchev, MIT University, Faculty of Law, Skopje (Macedonia)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovic, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezević PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Ljupco Naumovski PhD, Forum for Mobility and Research, Bitola (Macedonia)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Dimitrija Popovski PhD, Faculty of Sport, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)

THE TEACHER OF THE FUTURE
Ninth International Scientific Conference
17-19.6.2016, Durres, Republic of Albania

- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Azra Adzajlić – Dedović PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Zorka Grandov, PhD, Pan-European University APEIRON, Banja Luka (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Aleksandr Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Primož Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Karl Schopf, PhD, Akademie für wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Isa Spahiju PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Branislav Simonović PhD, Faculty of law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Dragan Koković PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Sasha Kicoshev PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Pere Tumbaš PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting (Croatia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinić, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Helmut Schramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolverhampton, (United Kingdom)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelić PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, (MNE)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Nedžad Korajlić PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and

THE TEACHER OF THE FUTURE
Ninth International Scientific Conference
17-19.6.2016, Durres, Republic of Albania

Herzegovina)

- Prof. Alisabri Šabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Jova Ateljević PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Branislav Simonović PhD, Faculty of law University of Kragujevac (Serbia)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Svetlana Trajković PhD, High college for professional applied studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Suzana Pavlović PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugović PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dragan Marinković PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dusan Ristić, PhD Emeritus – Faculty of Management, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Rumen Stefanov, PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, Dean, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medical School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medical School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nikola Bozkov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Vasil Pehlivanov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Oliver Dimitrijević PhD, High medical school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Venelin Madanski PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Svilen Stefanov PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Vanja Banabakova PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Erzika Antić PhD, High medical school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Jelena Stojanović PhD, High medical school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Miodrag Smelcerović PhD, High medical school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Doc. Marija Kostić PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Sandra Živanović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Nebojsa Pavlović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Venus Del Rosario, Arab Open University (Philippines)
- Nishad M. Navaz, Kingdom University (India)

CONTENTS

ORGANIZATIONAL SUSTAINABILITY AND SUCCESSFUL CHANGE MANAGEMENT	15
ROBERT DIMITROVSKI, PhD	15
SHABAN SALIU, PhD	15
SUZANA SAMARXIU, PhD	15
LILJANA PUSHOVA, MSc	15
THE REFORM IN EDUCATION AND THE REFORM IN THINKING IN THE CONTEXT OF SELF-ORGANIZING COMPLEX SYSTEMS	25
KRASIMIRA MARULEVSKA, PhD	25
INCLUSIVE EDUCATION IN ALBANIA: TEACHERS' ROLE	31
GENTJANA TARAJ, PhD	31
LINDITA LUTAJ, PhD	31
THE TEACHER AS AN INNOVATOR – TEACHING PRACTICES AND PEDAGOGICAL STRATEGIES FOR IMPROVEMENT OF THE SCHOOL PROCESS	37
RUMIANA BUDJEVA, PhD	37
EDUCOLOGY, PEDAGOGY, AND TEACHING METHODS OF THE LITERARY EDUCATION	43
VIOLETA DIMOVA PhD	43
BILJANA IVANOVA MA	43
BUILDING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS AND THE ROLE OF TEACHERS IN MODERN TEACHING PROCESS	47
NATALIA MILIKIC, PhD	47
IRENA STEVOVIC, MA	47
THE EFFECTIVE CONTROL - AN ALTERNATIVE FOR THE DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY INSTITUTION	51
EVGENIY STOYANOV, D.Sc	51
INNOVATIVE EDUCATIONAL PROCESS IN VISUAL ARTS	55
ESTER MILENTIJEVIĆ, MSc	55
SUZANA VUČKOVIĆ, PhD	55
LJILJANA ŠUNJAREVIĆ ARBAJTER, MSc	55
ALEKSANDRA ARVANITIDIS, PhD	55
HRM SHORTCOMINGS AND THE NEED FOR TRANSFORMATION	61
GABRIELA KRSTEVSKA, PhD	61
MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES IN THE KINDERGARTEN	65
SLAVEYKA ZLATEVA, PhD	65
ENVIRONMENTAL EDUCATION AND METHODS FOR SUCCESSFUL LEARNING	73
SNEZANA STAVREVA VESELINOVSKA, PhD	73
SNEZANA KIROVA, MA	73
COMBATING MOBBING IN THE WORKPLACE	79
IZET ZEQRIRI, PhD	79
BRIKEND AZIRI, PhD	79
RESEARCH OF THE CONSTRUCT „EDUCATED...“ AT ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS	85
NADEZHDA KALOYANOVA Ph.D	85
INVESTMENT STRATEGIES OF EQUITY MUTUAL FUNDS IN THE R. OF MACEDONIA	91
NEBOJSA CVETANOVSKI, PhD	91
DANIELA CVETANOVSKA, MSc	91
MONETARY INSTRUMENTS OF THE MONETARY POLICY IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	97
NERITAN TURKESHI, PhD	97
CHALLENGES OF MODERN WORLD - SOME INCONSIDERATION AND HASTINESS IN THE EDUCATIONAL CHANGES OF THE ALBANIAN PRIMARY SCHOOL	101
FIORALBA SATKA Ph.D	101

THE TEACHER OF THE FUTURE
Ninth International Scientific Conference
17-19.6.2016, Durres, Republic of Albania

SHQIPE HAXHIHYSENI, PhD.....	101
LEDIA KASHAHU, PhD.....	101
XHILDA MADANI, MSc.....	101
LEADERSHIP ROLE AS ESSENTIAL IN THE PARTNERSHIP	107
TEACHER-STUDENT.....	107
EVIS ÇELO, PhD	107
SKENDER DAMINI, MSc	107
L. DAMINI.....	107
PROFESSIONAL EDUCATION AND LABOUR MARKET	112
DERNITSA BOGDANSKA, PhD.....	112
VASILISA KARAKOVA	112
PROFESSIONAL ROLES OF THE TEACHER - TRADITIONS AND PROSPECTS.....	117
TINKA IVANOVA	117
PRACTICAL ASPECT OF LEARNING MULTIPLICATION AND DIVISION IN	123
SECOND CLASS IN BULGARIA	123
ZLATINA K. SHARKOVA PhD.....	123
THE NEED OF A CHANGED ROLE OF TEACHERS IN HIGHER EDUCATION GERMAN	
LANGUAGE TEACHING FOR ALL DISCIPLINES.....	127
ELENA CICKOVSKA, PhD.....	127
TRAINING OF STAFF AND TRANSFER OF TRAINING.....	133
DELVINA KËRLUKU, MSc.....	133
THE USE OF PORTFOLIOS AS A TOOL TO ENCOURAGE DISCUSSION BETWEEN	
STUDENTS AND TEACHERS.....	139
MERITA HOXHA	139
ETLEVA HAXHIHYSENI.....	139
THE TEACHER OF THE FUTURE IN KOSOVO	143
AGNESA HASIMJA, MA.....	143
THE INVESTMENT PROCESS AND INVESTMENT PHILOSOPHY AS A KEY OF	
SUCCESS OF ENTREPRENEURS.....	147
JETON MAZLLAMI, PhD	147
ARLINDA MAZLLAMI, MSc.....	147
SHQYRTIMI TEORIK I MARRËDHËNIES MIDIS MENAXHIMIT TË KLASËS DHE	
MËSIMDHËNIES EFEKTIVE NË ARSIMIN FILLOR	153
EVJONDA PYLLI, MSc.....	153
MODEL FOR EFFECTIVE AND EFFICIENT MANAGEMENT OF THE FAMILY	
BUSINESS	159
BEDRI ADEMI, PhD.....	159
INTERNATIONAL STRATEGIES OF FOREIGN INVESTMENT AND TRANSFER OF	
TECHNOLOGY	165
BILJANA BUZLEVSKI, PhD.....	165
ALEKSANDRA CIBREVA - JOVANOVSKA, PhD.....	165
ALEKSANDAR DEJANOVSKI, PhD	165
IRENA KORUBIN, MSc	165
MENAXHMENTI DHE PËRSHTATJA E BIZNESIT ME MJEDISËT E REJA	
KONKURUESE	175
BAKI KOLECI	175
HEAD OF SCHOOL AS MANAGER	179
NEVILA VISHKO-MEHMETI	179
TECHNOLOGICAL OPTIONS FOR MASTERING OF THE ARITHMETIC OPERATIONS	
ADDITION AND SUBTRACTION WITH NATURAL NUMBERS UP TO 100	183
VLADIMIRA ANGELOVA, PhD.....	183
ACCOUNTING ESTIMATE KNOWLEDGE - A PREVENTION AGAINST MANIPULATION	
OF FINANCIAL STATEMENTS OF THE ENTERPRISES	189
VALENTINA STANEVA, PhD	189

KUPTIMI DHE RËNDËSIA E KOMUNIKIMIT.....	193
VIOLETA KOLECI KOLEGJI, PhD.....	193
APPROPRIATENESS OF CREDIT POLICIES OF COMMERCIAL BANKS IN RELATION TO THE PERFORMANCE OF SMES IN KOSOVO	199
IBISH MAZREKU, PhD.....	199
FISNIK MORINA MSc	199
POTENTIAL FOR INCREASE OF THE COLLABORATION AND INVESTMENTS BETWEEN REPUBLIC OF BULGARIA AND REPUBLIC OF SERBIA	205
MAJA RANDJELOVIC	205
DEJAN DJORDJEVIC	205
MILICA ZIVKOVIC	205
ECONOMIC APPROACH TO HEALTH SYSTEMS - HEALTH MANAGEMENT	209
IGOR TANTUROVSKI PhD.....	209
THE ROLE OF THE STRATEGIC PLANNING IN THE HOSPITAL MANAGEMENT.....	215
MIKI FILEV, PhD	215
NATALIJA MARKOVIC, PhD.....	215
ALBANIAN DEVELOPMENT AND ECONOMIC INDICATORS	219
ALBANA DEMI	219
SHQIPE XHAFFERRI.....	219
MEASURES OF ADMINISTRATIVE PROTECTION OF CLASSIFIED INFORMATION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	223
TEMELKO RISTESKI, PhD.....	223
GEORGI TONOVSKI, PhD	223
JOVE KEKENOVSKI, PhD	223
ANITA GLIGOROVA MA.....	223
ELECTIONS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA AND ITS ELECTORAL SYSTEM ...	229
MERSIM MAKSUTI, PhD	229
PROCEDURAL CODE OF ALBANIA AND THE IMPLEMENTATION OF ALTERNATIVE SENTENCING	235
SKENDER DAMINI	235
LISIEN DAMINI.....	235
EVIS CELO, PH.D	235
SOME OF THE JUVENILE DELINQUENCY FACTORS IN MACEDONIA.....	241
ERSIN SULEJMANI, MSc	241
CLARIFICATION OF SOME TERMS RELATED TO THE TRAINING OF SPECIALIST IN CULTURAL MANAGEMENT	245
NIKOLAY KUKOLEV	245
CAUSES OF ORGANIZED CRIME IN THE BALKANS.....	250
KOLË KRASNIQI, PhD.....	250
TAX EVASION AS CHRONICAL PROBLEM OF CONTEMPORARY ECONOMIES	255
GJORGJI PETRESKI	255
LAZE JAKIMOSKI.....	255
THE ACTA AGREEMENT AND MACEDONIA.....	261
BERAT AQIFI, PhD.....	261
SASHA DUKOSKI, PhD	261
MONEY LAUNDERING AS A FORM OF ORGANIZED CRIME	267
STEVAN ALEKSOSKI, PhD	267
OGNEN ALEKSOSKI, MSc	267
SATISFACTION FROM THE WORK – EMPIRICAL ANALYSIS	275
STOJAN KOCEV, PhD	275
QUALITATIVE RESEARCH METHODS.....	283
ANA PETROVSKA	283
VLADO VELKOSKI, PhD	283

AGRICULTURE DEVELOPMENT STRATEGY IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA: BETWEEN SUBSIDIES, EU SUPPORT AND PRESSURE FROM LIBERALIZATION	289
RUZHDI MATOSHI, PhD	289
POSSIBILITIES FOR APPLICATION OF THE TOURISTED ANIMATION IN THE KINDERGARTEN AND PRIMARY SCHOOL.....	299
ZLATKA DIMITROVA PhD.....	299
COMPILING A MEDICAL CORPUS FOR PROFESSIONAL WRITING	303
IN ENGLISH.....	303
ILINA DOYKOVA, PhD	303
PARENTS' KNOWLEDGE ABOUT AND ATTITUDES TOWARDS PREVENTION OF CHILDREN'S EYE HEALTH	309
KATYA POPOVA	309
GALINA TERZIEVA	309
CHANGES IN COGNITIVE ABILITIES OF CHILDREN WITH DISORDERS OF LEARNING UNDER THE IMPACT OF SENSORY- MOTOR THERAPY.....	315
EMIL MARINOV.....	315
SILVIA TCVETKOVA	315
KRASIMIRA STANEVA	315
GPS' PERCEPTION OF MULTIMORBIDITY IN GENERAL PRACTICE	319
DANIELA MILEVA – NIKOLOVA	319
MARIA SEMERDZIEVA.....	319
GERGANA FOREVA.....	319
RADOST ASENOVA.....	319
MAGNETIC RESONANCE OF THE BRAINSTEM- SPECIFIC FINDINGS.....	323
DORA ZLATAREVA, PH.D.....	323
KIRIL KARAMFILOFF, PH.D.....	323
PETYA GEOREVA, PH.D	323
RELATION-LIFE QUALITY AND ONCOLOGICAL DISEASES PREVENTION.....	327
MAYYA ATANASOVA.....	327
PETYA STEFANOVA.....	327
IMPROVING THE NUTRITIONAL KNOWLEDGE FOR HEALTHY AGING	333
VALENTINA PAVLOVA	333
MARIJA MENKINOSKA	333
TATJANA BLAZHEVSKA	333
BILJANA MARKOVSKA	333
WORK RELATED DISEASES WITH A FOCUS ON OCCUPATIONAL MEDICAL PRACTICES	339
PETYA GEOREVA	339
KIRIL KARAMFILOFF.....	339
STEFKA MANTAROVA	339
DESI SLAVA BAKOVA	339
RADKA TA FRADZHIYSKA.....	339
YOUNG ADULT DEALING WITH SERIOUS AND INCURABLE DESEASES DISPLAYED THROUGH NOVEL "GREEN HOROSCOPE" BY TOME BOGDANOVSKI	343
JOVANKA DENKOVA, PhD	343
TEAMWORK - CONTEMPORARY CONDUCT HEALTHCARE PROFESSIONALS	349
SILVIA TCVETKOVA, PhD	349
KAMELIA TCVETANOVA, PhD	349
SURVEY OF KNOWLEDGE AND ATTITUDES ON PREVENTION OF CERVICAL CANCER	355
GALINA TERZIEVA, PhD	355
MONIKA OBREJKOVA.....	355

THE PARENTS OF SPECIAL NEED STUDENDS - ATTITUDE TOWARD THE RECOGNITION AND ADMISSION OF THE PUPILS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN NORMAL CLASSES.....	361
DONIKA DARDHA, PhD	361
MARIELA BURDA, PhD.....	361
PSYCHOLINGUISTICS IMPLICATIONS AND PERSPECTIVES IN THE FUNCTION OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING	367
ISA SPAHIU, PhD	367
EDITA KAMBERI SPAHIU, MSC	367
CULTURE AND THE LEXICS AS ESSENTIAL COMPONENTS	371
IN THE STUDYING OF FOREIGN LANGUAGE	371
MUSTAFA IBRAHIMI, PhD.....	371
DEFINITIONS OF THE CONCEPT OF TRANSLATION AND TRANSLATOR IN THE HISTORY OF MANKIND.....	375
MARIJA LEONTIK, PhD.....	375
METAMORPHOSIS OF GREAT GODDESS MYTH IN ALBANIAN CONTEMPORARY NOVELS.....	381
(A COMPARATIVE APPROACH BETWEEN THE NOVELS, <i>LAS CEMETERY</i> BY ZIJA ÇELA AND.....	381
<i>BLACK MËRKUNA</i> BY AGRON TUFA).....	381
MARISA KËRBIZI, PhD	381
USING SOCIAL NETWORKING SITES IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING	387
ELDA TARTARI, PhD	387
ANITA MUHO, PhD.....	387
SOME TRANSLATION PROBLEMS IN THE DERIVED WORDS WITH PREFIXES IN ENGLISH AND ALBANIAN LANGUAGE	391
OLSA XHINA	391
SOUNDS METAPHOR OF HUMAN SENTIMENTS.....	395
(LONELINESS AS A AESTHETIC REJECTION IN FREDERIK RRESHPJE'S POETRY).....	395
RIZA BRAHOLLI	395
THE IMPLEMENTATION OF COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING (CLT) IN AN EFL CONTEXT: A CASE STUDY OF IRAQI LEARNERS' ATTITUDES AND PERCEPTIONS.....	403
EKREM EROZ, PhD	403
FUTURE TRENDS IN TEACHING OF TRANSLATION TECHNOLOGY.....	409
RADMILA RADONJIĆ MA	409
CONTENT ANALYSYS OF AESTHETIC EDUCATION ACCORDING TO EDUCATION PLAN AND PROGRAMM	411
DALIBORKA ĐERKOVIĆ, MSC.....	411
CONDITIONS AND PERSPECTIVES OF UNIVERSITY SPORT IN MACEDONIA AND OTHER BALCAN COUNTRIES.....	417
BILJANA POPESKA PH.D.....	417
SNEZANA JOVANOVA MITKOVSKA PH.D	417
TRAJCO DIMKOV, PhD.....	417
NIKOLA SMILKOV, PhD.....	417
YOUTH AND THE GAMBLING	425
ELENA STAVROVA, PhD	425
LINDITA DURMISHI, PhD	425
DINKA ZLATEVA, PhD.....	425
LEISURE TIME IN CONTEMPORARY SOCIETY	437
DESPINA SIVEVSKA, PhD.....	437

SPORT ACTIVITIES AND INTERESTS FOR SPORT DURING LEISURE TIME AT THE STUDENTS OF FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES, UNIVERSITY GOCE DELCEV IN STIP	443
BILJANA POPESKA, PhD	443
DESPINA SIVEVSKA, PhD.....	443
RAISES AND FALIOURS OF RESTLING IN MACEDONIA.....	449
TRAJCO DIMKOV	449
SOLAR DRYER CONTROLLED AND MONITORED THROUGH THE INTERNET	455
DIMITRIJA ANGELKOV	455
DUSKO LAZOV	455
SIGNIFICANCE OF FIELD EXPERIMENTS IN AGROCHEMICAL RESEARCH	469
PETAR PETROV	469
BACKGROUND AND BASIC FEATURES OF OHRID BELVICA <i>SALMO OHRIDANUS</i> (STEINDACHNER, 1892) OF OHRID LAKE	477
KATERINA BELICHOVSKA, PhD	477
DANIELA BELICHOVSKA, PhD	477
IMPROVING THE QUALITY OF DRINKING WATER AFTER FILTRATION PROCESS.....	481
TATJANA BLAZHEVSKA	481
VALENTINA PAVLOVA	481
MARIJA MENINKOSKA	481
PROCEDURES FOR WASTEWATER TREATMENT	487
BLAGICA CEKOVA, PhD	487
VIKTORIJA BEZHOVSKA.....	487
ERHAN MUSTAFA	487
FILIP JOVANOVSKI	487
ANTIMICROBIAL ACTIVITY OF ESSENTIAL OILS FROM MEDICINAL PLANTS THYMUS SERPYLLUM, MENTHA PIPERITA, MELISSA OFFICINALIS, MATRICARIA CHAMOMILLA AND THEIR USE AS ADJUVANT THERAPY IN THE TREATMENT OF CERTAIN NEUROLOGICAL DISEASES.....	493
DRAGAN JOVANOV	493
MONIKA JOVANOVA	493
BOJAN MITROVSKI.....	493
PROFESIONISTI NË MARRDHËNIE ME FAMILJEN E FËMIJËS ME NEVOJA TË VECANTA	501
ARBANA ZHAPAJ	501
THE ROLE OF TEACHERS IN VISUAL COMMUNICATION AND COGNITIVE INTERACTION IN MODERN EDUCATIONAL-ARTISTIC PROCESS	509
MAJA HRVANOVIC, PhD.....	509
EMINA BEGOVIC, PhD	509
STUDY APPLICABILITY OF PHOTOGRAMMETRIC METHOD FOR MEASURING THE DIMENSIONS OF THE SMALLER 2MM.....	515
BORIS SAKAKUSHEV PhD,.....	515
GEORGI GEORGIEV MSC.....	515

ENVIRONMENTAL EDUCATION AND METHODS FOR SUCCESSFUL LEARNING

Snezana Stavreva Veselinovska, PhD
Snezana Kirova, MA

University "Goce Delcev" –Stip, Faculty of educational sciences, Faculty of philology
Republic of Macedonia, snezana.veselinovska@ugd.edu.mk

Abstract: This paper deals with the problems of effective learning in environmental education, as well as with educational objectives, approaches to teaching, organizing basic ideas in an innovative model of environmental education. It lists the basic strategies of learning and characterizes the dominant methods. Students' activities are organized along a five-component structured model integrating knowledge, values, ethics, skills and evaluation. The educational results evaluation criteria are presented and statistical methods are used to evaluate the effectiveness of teaching methods used in environmental education.

Keywords: Successful learning, environmental education, innovative methods of learning/teaching, environmental competence.

ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И МЕТОДИ ЗА УСПЕШНО УЧЕЊЕ

Проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска
М-р Снежана Кирова

Универзитет "Гоце Делчев", Штип, Р. Македонија
Факултет за образовни науки, Филолошки факултет, snezana.veselinovska@ugd.edu.mk

Апстракт: Во овој труд се дискутира за проблемите поврзани со ефективното учење во образованието за животната средина, како и за образовните цели, пристапи кон учењето, и организирање основни идеи во еден иновативен модел на еколошко образование. Се наведуваат основните стратегии за учење, и доминантните методи се накратко карактеризирани. Ученичките активности се организирани во согласност со пет-компонентен структуризиран модел - интегрирано знаење, вредности, етики, вештини и вреднување. Критериумите за оценка на образовните резултати се наведени и се користени статистички методи за процена на ефикасноста на наставните методи.

Клучни зборови: Успешно учење, едуцирање за животната средина, иновативни методи за учење/подучување, еколошка компетенција.

1. ВОВЕД

Подготвувањето на учениците за нивната иднина бара активни училници и успешно учење. Бидејќи учениците поминуваат голем дел од својот живот во училиштата оформувајќи ги своите личности кои што тешко може да се променат понатаму, нивната интеграција во општеството подоцна многу зависи од личните квалитети и способности. Овие од друга страна се во голема мера производ на добро организирано образование, што вклучува пријатна атмосфера на взаемно разбирање и искуство.

Прашањата од типот: На кој начин во брзиот развој во сите полиња воспитно- образовниот процес треба да биде организиран така да учениците можат да учат успешно во текот на животот? Кои фактори имаат влијание врз успешното учење? Како да се оценува успешно учење? не мотивираат да се обидеме и да најдеме некои решенија.

Успешното учење во еколошкото образование е во тесна врска со методите кои се користат од наставниците и учениците. Во ерата на брзото зголемување на информации целата образовна парадигма се менува постојано и се должи на непрекинатите социјални и технолошки промени. (Gang 1989). Многу проблеми во врска со успешното изучување на образованието за животна средина се биле предмет на проучување од страна на повеќе научници од ова поле, на пример: дебатирање (Christudason, 2003), внимателно учење (Gwee, 2003), конкуренција и соработка (Ip, 2003), решавање на проблеми (Meyer-Hole, 2003), презентации (Toy, 2003), мотивации (Lines, 2003), и оценување на наставниците (Monahan, 2000). Наставникот ги организира, управува, води, помага и подржува когнитивните активности на учениците кои се во центарот на образовниот процес (Ellis, Sinclair, 1990; Marzano, 1997; Gang, 1989). Не е само доволно за наставникот да има темелно познавање на струката, да има харизма и да знае да објаснува на едноставен и интересен начин. Тој или таа треба да го олесни и насочи учењето преку стимулација на учениците да поставуваат прашања, помагајќи им да ги прифатат предизвиците и несогласувањата, да дискутираат за противречностите, да размислуваат критички и понудуваат

креативни решенија. Многу е важно за учениците да ја надминат зависноста од наставникот преку развивање свои сопствени стилови на успешно учење и вештини за објективно и реално само-оценување. Тоа ќе им помогне да ја преземат одговорноста за нивното образование и личниот развој и да го избегнат префрлувањето на вината за нивните неуспеси врз некој друг (Kostova, 1998).

Во денешно време заинтересираноста за стратегиите на учење е актуализирана поради неколку причини. Општеството и образовните системи генерално го ставаат ученикот во центарот и ги насочуваат стратегиите на предавање и учење кон развојот на нивната самостојност во учењето. Ова основно право на студентите бара стекнување на когнитивни методи и методи на само-проценка, само-размислување и само -организација (Ellis, Sinclair, 1989).

2. УСПЕШНО УЧЕЊЕ

Проблемот на успешно учење е во центарот на многу современи студии кои се занимаваат со развојот на способности (Bandura & Schunk, 1981), димензиите на учење (Brown, 1995), седумте интелигенции (Gardner, 1987) и предавањето со пет димензии на учење (Интерактивна дидактика, 1998). Според Marzano, петте типови на размислување, наречени пет димензии на учење, се од суштинско значење за успешно учење (Marzano, 1997). Затоа е од витално значење да се разликува процесот на учење од неговите резултати и да се осознае нивната меѓусебна поврзаност.

Учењето како процес значи свесно настојување на ученикот да ги оствари личните образовни потреби, интереси и цели во согласност со општествените услови за ефикасно адаптирање и интегрирање во општествениот живот, а во согласност со сегашната состојба на науката и култура. Тоа подразбира и стекнување на знаења и вештини преку пракса. Учење преку работа се препорачува во денешно време и е дефинирано како „процес на стекнување разбирање, знаење, вештини и ставови преку практични и применети активности" (Glossary, 1983). Тоа е процес на станување надлежен.

Учењето како резултат е претставено со очекуваните резултати, стекнати од страна на ученикот, што може да биде основа и средство за понатамошно учење. „Знаењето го менува знаењето". Знаењето треба смислено да се користи со донесување одлуки, решавање проблеми, инвентивност, експериментални испитувања, истражувања и анализи на системи (Marzano, 1997). Ефективното учење се оценува така што неговите резултати се споредуваат со целите.

Образованието во современиот свет не е ограничено на одреден период од човечкиот живот, туку е доживотен процес. Тоа е „чукањето на срцето на општеството" (Delors, 1996), мост помеѓу минатото, сегашноста и иднината и неговото значење постојано станува сè подлабоко и подлабоко. Delors укажува дека „луѓето треба да се вратат на учењето со цел да се справат со новите ситуации кои настануваат во нивниот личен и работен живот. Оваа потреба е многу очигледна и станува сè посилна и посилна. Единствениот начин за исполнување на оваа потреба е секој да научи како да научи (Delors, 1996). За таа цел, потребно е да се држиме до четирите столба: „учење за живеење заедно, учење за знаење, учење за дејствување, и учење да се биде" (Delors, 1996).

За живеење во дваесет и првиот век се потребни нови лични карактеристики - меморија, физички способности, естетски чувства, комуникациски вештини, харизма на наставникот. Знаењето е динамично и постојано преминува од една во друга состојба, тоа е она што треба да се стекне, обнови и користи во животот (Delors 1996). За да биде успешното учење можно, студентите треба да задоволат одредени барања: свесен пристап кон когнитивни задачи, љубопитност, толеранција, самокритика, реалистичен став, отвореност, активно учење, како и добра организација. Тие треба да развијат „моќни навики на умот кои ќе им овозможат да мислат критички, да размислуваат креативно и да го контролираат своето однесување" (Marzano, 1997).

Успешното учење бара промена во ставовите и на наставникот и ученикот кон образованието. Секој ученик и наставник придонесуваат кон позитивна атмосфера, пријатна и стимулирачка училишта како и кон учење надвор од училиштата. Наставникот е партнер, олеснувач, лидер, стимулатор, сила, господар на умот на ученичкото успешно учење. Успешното учење бара нов однос кон науката, гледајќи на тоа не како на изолиран систем на знаење, туку како динамична структура која се поврзува постојано со сите други делови на културата. Сè поголем акцент се става на глобалниот проблем со загадувањето на животната средина. Со воведувањето и изучувањето на еколошките содржини, вклучувањето на учениците во еколошките активности, секции и проекти се настојува да се изгради и подигне еколошката свест и култура кај учениците на што повисоко ниво.

Наставникот, како креатор и реализатор на наставниот час го има најголемото влијание врз учениците во подигањето на еколошката свест и култура. Искористувајќи го својот потенцијал, на иновативен, креативен и професионален начин го пренесува знаењето и искуството и од своите ученици

гради идни граѓани кои совесно, свесно и одговорно ќе застанат пред предизвиците на современото општество кое полека, но сигурно му се заканува на човечкото општество.

3. ЦЕЛИ НА СОВРЕМЕНАТА ЕКОЛОШКА ЕДУКАЦИЈА

Образованието е патување до знаење, вештини и вредности, за успешна реализација преку постепен и ефективен личен и социјален развој. Патувањето е успешно кога крајната дестинација е позната однапред, кога знаеме каде да одиме и како да стигнеме до таму. Многу научници придонеле за развој и појаснување на целите во еколошката едукација: Stapp, 1978; Schmieder, 1977; UNESCO. Врз основа на нивната работа, за цел на еколошката едукација, како суштински дел од образованието за одржливиот развој, може да се смета стекнување на здравствено- еколошка компетенција (Табела 1). Нејзината основа е изградена од единство на знаења за здравјето на луѓето и здравјето на животната средина.

Табела 1: Значење на компетенцијата здравје – животна средина

Компоненти	Содржина
Знаење	Систем на факти, концепти, закони, врски, генерализации, хипотези, теории, прогнози, научна слика на светот, сите тие поврзани со структурата и функцијата на биосферата и со интеракцијата на општеството со природата.
Вештини	Подготвеност и стручност за активности поврзани со учењето и заштита на природата и за одржување рамнотежа на животната средина; систем од вештини за учество во активностите за зачувување на природата.
Вредности	Контрола на сопственото однесување (самоконтрола) во согласност со систем на вредности (исправно и неисправно, добро и лошо итн.) кој презема одговорност за идните генерации (етика), ја цени природата и биосферата како општи човечки вредности (аксиологија), се придржува кон научно цврсти правила за однесување, го бара тоа од самиот себе и од другите и се придржува до принципите на еколошки одржлив развој.

Современата криза е антропоколошка, бидејќи проблемите во целите и стремежите на луѓето и во начинот на нивната интеракција со околината (проблемите во нивните души), се причините за создавање и влошување на еколошките проблеми, што од своја страна предизвикува многу здравствени проблеми.

Здравствено - еколошката компетенција се темели на знаење, вештини и вредности за заштита на природата надвор и внатре во нас. Луѓето се производи на природата и структурите и функциите на нивните тела се регулирани со природните закони. Оваа компетенција му дава на ученикот можност да ги види проблемите во ноосферата, да помогне да се изнајдат решенија и да се спречи создавањето на нови проблеми. Тоа вклучува разбирање на меѓусебната зависност на луѓето и народите и вештини за ефективна интеракција и соработка во присуство на културната разноликост. Вредносната компонента на оваа компетенција е изразена преку односот кон сопствената личност, кон други луѓе, и кон животната средина во сите нејзини аспекти.

Здравствено - еколошката компетенција е тесно поврзана со другите основни компетенции: јазични, информативни, социокултурни и когнитивни. Секоја од овие основни компетенции има свој придонес во личниот и општествениот развој на учениците и во градењето на систем на односи кон својата личност, кон другите луѓе и кон природата.

4. ПРИСТАПИ КОН ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Образованието за животната средина се занимава со комплексни системски предмети и поради тоа бара сложено проучување на нивните структури и функции. Поради оваа причина интеракцијата на голем број пристапи се користи во образованието за животна средина (Табела 2). Пристапот кон концептот е дефиниран како „активен став на човечко суштество кон реалноста, ориентиран кон целта, што го вклучува неговиот теоретска стратегија и неговата практична активност. Еден пристап се имплементира во наставната пракса со помош на група методи.

Табела 2: Систем на пристапи во еколошко образование

Училишни содржини	Знаење	Разбирање	Развој на вредност
Комплекс	Интрадисциплинарност	Објаснувачки	Деонтолошки
Систем на анализа	Интердисциплинарност	Решавање на проблем	Аксиолошки
Интегративен		Хеуристичен Испрашување	Прогностички

Самата природа е хиерархиски организирана, таа е еден здрав мега систем во кој што системите кои живеат се најсложени, заземајќи го местото помеѓу молекуларните и биосферските нивоа на организација, и се изложени на влијанието од космичката организација (Vernadskii, 1965, Presman, 1976, Presman, 1997). Системот на организација на природата се базира на два принципа: принципот на хиерархија и принципот на појавување (Odum, 1983, Reiss, 1998). Секој систем на природата има сумативни својства составени од својствата на градбените компоненти како и некои нови својства карактеристични само за овој одреден систем. Секој нареден систем ги вклучува претходните системи во својот ентитет. Сите природни системи изградиле гигантски ентитет и за да се разбере тој ентитет неопходна е интеграција на знаењата од различни области.

Организацијата на когнитивна активност е подложена на крајната цел, а тоа е развивање на способноста на учениците да мислат (Marzano, 1997). Ова може да се постигне со различни начини на пристап (Табела 2, колона 3) кои им помагаат на наставниците и учениците да ги објаснат поимите, да ги формулираат проблемите кои ќе се истражуваат и да бараат решенија со користење интуиција, погодување и хеуристика за да се помине низ последователните фази од научниот процес во стекнување научни вештини.

Личниот развој на студентите е невозможен без вградување на еколошките вредности во нив. Ова имплицира одредени квалитети, како што се должност и одговорност кон нивните сопствени битија, па и кон сегашните и идните генерации. Студентите стекнуваат вештини за да ги предвидат прашањата кои произлегуваат од било каква одлука во врска со проблемите во животната средина или од нивните сопствени однесувања (Табела 2, колона 4).

4.1. Основни конструкции на моделот на еколошкото образование

За успешното истражување на научните сфери на екологијата и заштитата на природата, постои иновативен модел на еколошка едукација, составен од три пристапи - дидактички, концептуални и технолошки.

Дидактичкиот пристап обезбедува современ образовен процес во кој сите достигнувања на педагогијата и психологијата се ставени во пракса.

Концептуалниот пристап ги опфаќа еколошките концепти и ги открива од различни аспекти: когнитивни, вредносни, етички, акциски и од аспект на контрола (повратни информации и мониторинг). Сите овие аспекти земени заедно во блиска интеракција се од суштинско значење за развојот на личноста на ученикот.

Третиот пристап го смета еколошкото образование за процес кој треба континуирано да е подложен на осмислување, критичко преиспитување и актуелизација на секој чекор од неговото спроведување во согласност со развојот на состојбата на животната средина, екологијата и педагогијата. Трите пристапи на иновативниот модел на еколошкото образование земени заедно обезбедуваат можности за блиска интеракција на психологијата и педагогијата со екологијата и заштитата на животната средина врз основа на континуираното истражување и усовршување. Преку иновативниот модел на еколошкото образование системот на пристапи се спроведува во пракса.

5. ЗАКЛУЧОК

Појавата на глобалниот проблем - загадувањето на животната средина и планетата Земја го отвора прашањето за нејзината заштита и подигањето на еколошката култура и еколошката свест кај човекот.

Училиштето е единственото иницијално место каде превентивно и позитивно се делува врз учениците во правец на осознавање на значењето и вредноста на екологијата за креирањето и подигање на нивната еколошка култура и свест. Затоа употребата на иновативни методи за ефективно учење наложува адекватни квалификации на професорите, адекватни компетенции и решителност да се постигне меѓусебна соработка на професорите, соработка помеѓу учениците, соработка помеѓу учениците и професорите, а исто така и инволвирање на родителите. Наставникот со примена на иновативните современи и креативни наставни методи и техники, како и примената на современа технологија на наставниот часовите влијае врз зголемувањето на интересот и мотивацијата на учениците за екологијата

и нејзиното значење. Тука се и родителите кои не треба да стојат на страна кога нивни деца растат, не само физички туку и интелектуално.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Bandura, A. & Schunk, D.H. (1981). Developing competence, Self-efficacy and Intrinsic Interest Through Proximal Self-motivation. **Journal of personality and Social Psychology**, 41 (3), 586-598
- [2] Brown, J.L. (1995). **Observing Dimensions of Learning in Classrooms and Schools**. Alexandria, VA: ASCD
- [3] Carlson, K. S. (2003). **Small-group Work: Common Pitfalls**. (Retrieved 15.01.2007) from <http://www.cdtl.nus.edu.sg/success/sl41.htm>
- [4] Christudason, A. (2003). **The Debate as a Learning Tool** (Retrieved 12.02.2007) from <http://www.cdtl.nus.edu.sg/success/sl11.htm>
- [5] Ellis, G. & B. Sinclair. (1989). **Learning to Learn English. Teacher's Book**. Cambridge University Press
- [6] Ellis, G. & B. Sinclair. (1990). **Learning to Learn English. Learner's Book**, Cambridge University Press
- [7] Gang, Ph. S. (1989). Rethinking education. Dagaz Press, Atlanta, Georgia
- [8] Gardner, H. (1987) **The Minds New Science. A History of the Cognitive Revolution The Journal of Environmental Education**, Basic Books
- [9] Glossary of Environmental Education Terms (1983). International Environmental Educational Programme, UNESCO-UNEP
- [10] Gwee, M.C.E. (2003). **Peer Learning: Enhancing Student Learning Outcomes**. (Retrieved 12.12.2006) from <http://www.cdtl.nus.edu.sg/success/sl13.htm>
- [11] Interactive Didactic (1998). **Teaching with the Five Dimensions of Learning**. University of Amsterdam
- [12] Ip Y. K (2003). **A Balance Between Competition and Cooperation** (Retrieved 12.12.2006) from <http://www.cdtl.nus.edu.sg/success/sl17.htm>
- [13] Kostova, Z. (1998). How to Learn Successfully. (In Bulgarian) Sofia: Pedagog 6,
- [14] Lines, M. (2003). **Motivation in Studies** (Retrieved 15.12.2006) from <http://www.cdtl.nus.edu.sg/success/sl15.htm>
- [15] Marzano, R.J. et all. (1997). **Dimensions of Learning. Teacher's Manual**. ASCD
- [16] Meyer-Hole H. (2003). **Problem-based Learning**. (Retrieved 15.12.2006) from <http://www.cdtl.nus.edu.sg/success/sl23.htm>
- [17] Monahan, K. P. (2000). **Grading Your Teacher**. (Retrieved 15.12.2006) from <http://www.cdtl.nus.edu.sg/success/sl1.htm>
- [18] Odum, E.P. (1983). **Basic Ecology**. CBS College Publishing
- [19] Presman, A.C. (1976). **V.I. Vernadskii's Ideas in Contemporary Biology**. M., Znanie, biology series, 9
- [20] PrRsmán, A.S. (1997). **Biosphere Organization and its Cosmic Connections**. M., Geo-sinteg
- [21] Schmieder, A.A. (1977). The Nature and Philosophy of Environmental Education: Goals and Objectives. In **Trends in Environmental Education**, UNESCO, p. 23-35
- [22] Stapp, W. (1978). An Instructional model for Environmental Education. **Prospects**. 8, 4:495;
- [23] Toy, V. (2003). **Preparing for Presentations**. (Retrieved 15.12.2006) from <http://www.cdtl.nus.edu.sg/success/sl3.htm>
- [24] UNESCO (1987). **International Strategy for Action in the Field of Environmental Education and Training for the 1990s**. UNESCO/UNEP, Nairobi.
- [25] Vernadski, V.I. (1965). **Chemical structure of the Earth Biosphere and its Surroundings**. M., Nauka

